

УВОД КЪМ БИБЛИОГРАФИЯТА

Това издание е нашият публичен отчет пред обществото.

За първи път ще очертаем периметъра на научните трудове в комуникационната и медийната наука в България от началото на демокрацията през 1990 г. до настоящата 2022 г.

Предлагаме библиографски корпус на по-значимите резултати от научните търсения, изразени в три публикационни формата – сборници, монографии, студии и статии.

Тези трудове са не само видимия резултат от работата ни като учени през годините. Те са оказали и продължават да оказват значително влияние върху висшето образование, върху научните изследвания, върху професиите, върху политическите решения и върху оформянето на обществения имидж на медиите и комуникациите сред неспециализираната читателска аудитория.

Официалният повод за изготвяне на тази библиография е 70-годишният юбилей на висшето образование по журналистика в България (с първи прием през учебната 1952/1953 в Софийския университет). След политическите промени през 1989 г. до настоящата 2022 г. са документирани три юбилейни чествания със съответстващите им публикации. През годините колегите са публикували и други популяризаторски и строго научни анализи както за университетското образование по журналистика, така и за следващите новооткривани специалности във Факултета. Всички тези публикации могат да се проследят в предложения тук библиографски труд и могат да послужат за бъдещо историческо изследване. Така например още през 1990 г. по случай 35-годишния юбилей на специалността „Журналистика“ Годишникът на Факултета по журналистика – вече с новото си име Факултет по журналистика и масова комуникация, публикува обзорната студия на декана проф. Колю Колев (1926–2017) „Висшето образование по журналистика – състояние и перспективи: 35 г. от откриването на университетска специалност по журналистика към СУ „Климент Охридски“¹ (№29). През 1995 г. своята гледна точка „В храма на науката през дверите на факултета“² (№338) публикува и новият декан на факултета проф. Веселин Димитров (1938–2009). През 1998 г. излиза и експертният анализ на проф. Мария Нейкова „Образованието по журналистика в научен и практически план“³ (№679). През учебната 2002/2003 г. с още по-ангажирана публикационна активност колегите отбелязват 50-годишния юбилей на специалността „Журналистика“. В том 10 на Годишника на Факултета по журналистика и масова комуникация е обособен специален дял за честването, озаглавен „50 години от откриването на университетска специалност по журналистика

¹ Колев, Колю. Висшето образование по журналистика – състояние и перспективи: 35 г. от откриването на университетска специалност по журналистика към СУ „Климент Охридски“. В: Годишник на Софийския университет Св. Климент Охридски. Факултет по журналистика и масова комуникация = Annuaire de l'Université de Sofia Kliment Ohridski. Faculté de Journalisme et de Communication de masse. Т. 80, №6, 1990, с. 5-19.

² Димитров, Веселин. В храма на науката през дверите на факултета [по журналистика и масови комуникации]. В: Български журналист: журналистика и общество, Год. 37, 1995, №6, с. 40-41.

³ Нейкова, Мария. Образованието по журналистика в научен и практически план. В: Четвърта власт: тримесечно списание за меди, 1998, №4, с. 53-60.

към СУ „Климент Охридски“. В него е поместен мащабният обзор на проф. Минка Златева „Развитието на академичното журналистическо образование в България: Принос на виенски възпитаници“⁴ (№1572). Същата година, но в друго издание, проф. Минчо Драганов (1937–2011) публикува изследването „Тенденции в развитието на студентската аудитория във ФЖМК на СУ“⁵ (№1564). През 2006 г. се появява още един тематичен обзор на проф. Минка Златева, озаглавен „От вестникарските школи – до академичните дипломи: Ролята на професионалните сдружение за развитие на доакадемичното журналистическо образование в България“⁶ (№2199). Следващото документирано с публикации юбилейно честване е през 2015 г., вече за целия факултет – 40-годишнината от основаването на Факултета по журналистика и масова комуникация. Първи по този повод излиза сборникът със спомени и исторически студии „Телевизията – академични предизвикателства и перспективи“⁷ (№4032), съставен от доц. Поля Иванова (1975–2021). В него можем да прочетем спомените на основателя на катедра „Радио и телевизия“ във ФЖМК и пръв неин ръководител проф. Михаил Минков (1928–2007), писани през 2001 г.⁸ (№4238). Във връзка с 40-годишния юбилей на Факултета е издаден и луксозен научен сборник „Медии и комуникация“ (№4629) с предговор от ректора на СУ проф. Анастас Герджиков⁹ (№4731a) и с обширен анализ от декана проф. Теодора Петрова „Университетското образование във ФЖМК – 40 години теория / 40 години практика“¹⁰ (№4851). През 2018 г. и проф. Петранка Филева публикува своя принос към темата – „Публичната стойност на образованието по журналистика“¹¹ (№5465).

Предложеният тук библиографски труд документираща и систематизира публикации за висшето образование по журналистика и в други висши училища в България. Такива са статиите в том 1 и том 2 на енциклопедичното издание „Българско медиазнание“

⁴ Златева, Минка. Развитие на академичното журналистическо образование в България: Принос на виенски възпитаници. В: Годишник на Софийския университет Св. Климент Охридски. Факултет по журналистика и масова комуникация = Annuaire de l'Université de Sofia Kliment Ohridski. Faculté de Journalisme et de Communication de masse. Т. 10, 2003, с. 325-344.

⁵ Драганов, Минчо. Тенденции в развитието на студентската аудитория във ФЖМК на СУ. В: Медии и пблик рилейшънс: Проблеми на образованието и практиката. София: НИКС-ПРИНТ, 2003, с. 81-87.

⁶ Златева, Минка. От вестникарските школи – до академичните дипломи: Ролята на професионалните сдружение за развитие на доакадемичното журналистическо образование в България. В: Професионализъм и традиции: 10 години организирано журналистическо движение в България. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2006, с. 117-132.

⁷ 45 години профил „Телевизия“ – образование на границата на две столетия: [електронна книга]. Състав. Поля Иванова. – София: Факултет по журналистика и масова комуникация на СУ Св. Климент Охридски, 2014. Available from: <http://www.newmedia21.eu/razdel/proekti/45-televiziya>

⁸ Минков, Михаил. За изминатия път от дистанцията на времето. В: Newmedia21.eu. Медии на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, 15.10.2014. Available from: <https://www.newmedia21.eu/proekti/za-izminatiya-pat-ot-distantsiyata-na-vremeto>

⁹ Герджиков, Атастас. Медии и комуникация: Юбилейен сборник 40 години Факултет по журналистика и масова комуникация. В: Newmedia21.eu. Медии на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, 03.08.2016. Available from: <https://www.newmedia21.eu/kritika/medii-i-komunikatsiya-yubileen-sbornik-40-godini-fakultet-po-zhurnalistika-i-masova-komunikatsiya>

¹⁰ Петрова, Теодора. Университетското образование във ФЖМК – 40 години теория/ 40 години практика. В: Медии и комуникация: Юбилейен сборник 40 години Факултет по журналистика и масова комуникация. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2016, с. 387-392.

¹¹ Филева, Петранка. Публичната стойност на образованието по журналистика. В: Ученият, учителят и човекът Минчо Драганов: Сборник с доклади, посветени на 80-годишния юбилей на проф. Минчо Драганов. София: Издателски комплекс – УНСС, 2018, с. 144-150.

от 1996 г. и 1998 г. – за Варненския свободен университет¹² (**№437**), за Американския университет в Благоевград¹³ (**№444**) и за Пловдивския университет¹⁴ (**№718**).

Настоящото издание е само началото на пълното библиографско покритие на темата „Медии и комуникации“ в България. Целта на завършената дотук библиография за 1990–2022 г. е да улесни процеса на осмисляне на постигнатото от българските учени в посттоталитарния период като резюмира научната им продукция по проблемите на медиите и комуникациите през последните 32 години.

Следва да отбележим, че и в европейската оптика за бившите социалистически страни по-важен се приема периодът на висшето образование по журналистика след 1990 г. За това свидетелства издаденият том с презентации от международната конференция „Десет години обучение по журналистика в Централна и Източна Европа“, организирана от Факултета по журналистика и масови комуникации в Университета в Букурещ, Румъния между 6-10 декември 2000 г. Нашият Факултет по журналистика и масова комуникация е представен от проф. Лилия Райчева, която е подготвила презентацията за България на английски език¹⁵ (**№1262**) и пише специален обзор за обучението във ФЖМК (**№1264**). Именно радикалните социално-политически и икономически промени от 1989 г., твърди Лилия Райчева, интензифицират и публикационната дейност на българските учени в областта на журналистиката, медиите и комуникациите. Периодът 1990–2000 г. е революционен за висшето образование по журналистика у нас, наред с демонополизацията на подготовката на журналисти и с еманципацията от съветската образователна парадигма, и с развитие на издателската дейност – издаване на преводни и оригинални научни трудове¹⁶.

Обхват на библиографията

През изминалите 32 години на демократично университетско образование по журналистика и масова комуникация преподавателите от общо 10 висши училища допринасят за обогатяването и развитието на науката и осигуряват учебния процес със световно съизмерими авторски трудове. Според класацията за професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в Рейтинговата система на висшите училища в България това са: Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Университет за национално и световно стопанство, Университет по библиотекознание и информационни технологии, Югозападен университет „Неофит

¹² Йорданова, Росица. Специалността „журналистика“ във Варненския свободен университет Черноризец Храбър. В: Българско медиазнание: Годишно издание за медианаука и медиопублицистика = Bulgarian Media Studies: annual publications of Balkanmedia Association for media science and media journalism: Т. 1, 1996, с. 437-442.

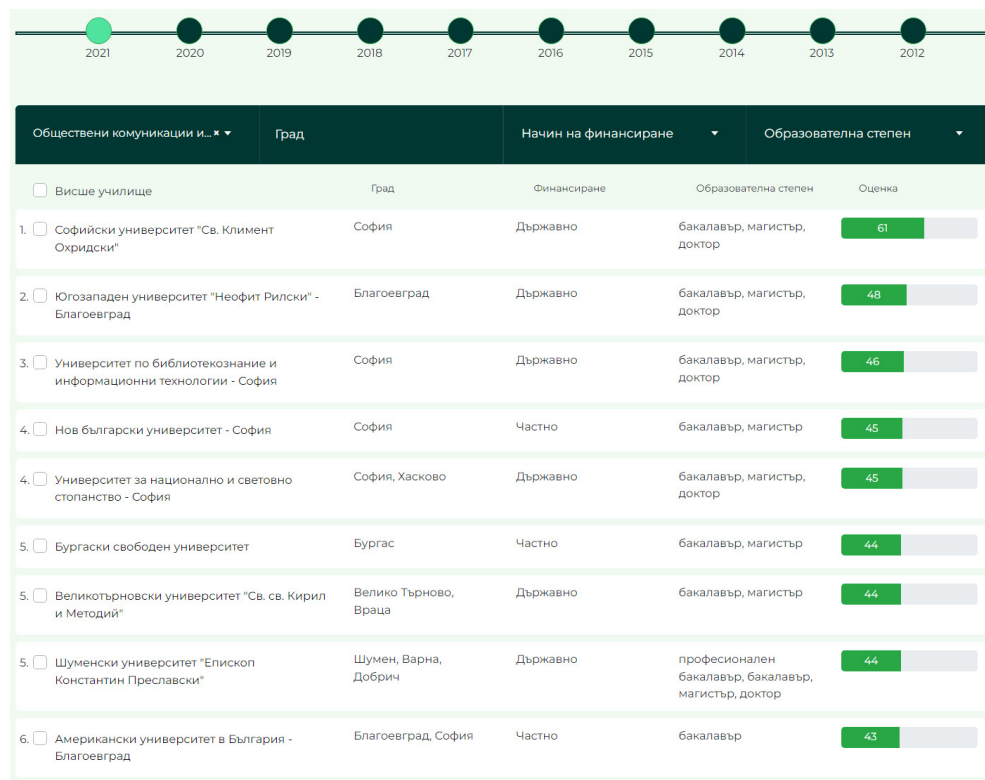
¹³ Кочемидова, Христина. С поглед към медиите на XXI век: Основни цели на програмата по журналистика към АУБ. В: Българско медиазнание: годишно издание за медианаука и медиопублицистика = Bulgarian Media Studies: annual publications of Balkanmedia Association for media science and media journalism: Т. 1. София: Балканмедиа, 1996, с. 408-419.

¹⁴ Цонева, Гургана. Специализацията „Журналистика“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. В: Българско медиазнание: годишно издание за медианаука и медиопублицистика = Bulgarian Media Studies: annual publications of Balkanmedia Association for media science and media journalism: Т. 2. София: Балканмедиа, 1998, с. 925-926.

¹⁵ Raycheva, Lilia. Journalism Schools In Europe: Bulgaria: Faculty of Journalism and Mass Communication from Sofia, St. Kliment Ohridski University. In: The Global Network = Le Reseau Global (School of Journalism and Mass Communication Studies, University of Bucharest), 2001, No 15-16, pp. 19-61.

¹⁶ Raycheva, Lilia. The 1989-1999 Decade of Journalism Training in Bulgaria. In: The Global Network = Le Reseau Global (School of Journalism and Mass Communication Studies, University of Bucharest), 2001, No 15-16, pp. 203-211.

Рилски“, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Нов български университет, Американски университет в България, Бургаски свободен университет и Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ (присъства в направлението за последно през 2014 г.).

Фиг. 1. Класация в направление „Обществени комуникации и информационни науки“ по публикационна дейност за 2021 г. (група индикатори „Научни изследвания“, селектирани по брой статии в Scopus или Web of Science и брой публикувани доклади от научни конференции в Scopus или Web of Science)¹⁷

Библиографията „Медии и комуникации“ установи **6480** заглавия (библиографски единици) за фиксирания период, но не претендира за изчерпателност и абсолютна пълнота.

Максимална пълнота във всеки от видовете научни публикации е търсена само за щатните преподаватели във ФЖМК – родното място на висшето образование по журналистика в България.

¹⁷ Рейтингова система на висшите училища в България: Висши училища: Професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“, 2022. Available from: <https://rsvu.mon.bg/rsvu4/#/custom-rankings>

За учени и изследователи от други научни звена на СУ и други висши училища са отразени само заглавия, които имат трансферна стойност и ясна демонстрация на принадлежност към академичното поле на ФЖМК.

Целта беше да не се пропускат такива заглавия, които са изиграли ключова роля и са имали важно влияние върху формирането на цялостния профил на университетските специалности и преди всичко на тези, които са доказали своята значимост и незаобиколимост.

При проучване на видовете научни публикации в научноинформационните бази данни и библиотечните каталози се преследваше максимална пълнота приоритетно за книгите – сборниците и монографиите. Причината е, че тези книги изиграха и продължават да играят ключова роля във висшето образование по комуникации и медии в България. Те са повлияли и продължават да влияят върху качеството на обучението, върху мисленето и върху плановете на студентите и абсолвентите. Тези книги присъстват както в библиографиите към учебните програми по дисциплините, така и в ядрото на специализираните библиотеки на съответните академични звена в страната. Само чрез издадена книга могат да се удостоверят завършени цикли, обеми и изпълнени индивидуални и институционални цели в която и да е област на науката. Книгата, нека напомним, все още е единствената финализираща медия, изобретена от човечеството.

Студиите и статиите винаги са били по-трудният за обхващане хоризонт, тъй като е известно, че националната библиография на България и библиографско-информационните отдели на академичните и научните библиотеки рядко извършват аналитично разкриване на съдържанието на депозирани сборници и продължаващи издания.

Чуждестранните автори, видими в Индекса на имената, са съавтори на българските колеги и тяхното присъствие е извънредно важно. То доказва интеракцията, международното сътрудничество, извънграничния рефлекс и авторитет на българските учени по журналистика и по медийна и комуникационна наука като цяло. Съавторството и колаборацията с учени от чужбина е нашата акредитация за трансгранична значимост, за научна компетентност със знак за световно качество и за научен продукт с виза за световен трансфер.

Основни канали за библиографското проучване

За основа на настоящата библиография послужи „Научна библиография (2000–2013)“¹⁸ на преподавателите във Факултета по журналистика и масова комуникация при СУ¹⁸, която беше публикувана на интернет страницата на ФЖМК и се наложи като изходен ресурс за научноизследователската и образователна дейност в съответните специалности и дисциплини. Водещите източници за достоверна библиографска информация бяха информационната система „Авторите“ – база данни за научната дейност на Софийски университет Св. Климент Охридски

¹⁸ ФЖМК: Научна библиография на преподавателите (2000-2013). Състав. Милена Цветкова. София, 2013. Available from: https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/103203/782473/version/1/file/PUBLICATION_FJMC_SU_2000_2013New.doc; https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/103203/782473/version/1/file/PUBLICATION_

(<https://authors.uni-sofia.bg>), Научноизследователският портал на Софийския университет Св. Климент Охридски (<https://research.uni-sofia.bg>), Регистърът за научната дейност в Република България на НАЦИД (<https://cris.nacid.bg/public/scientist-search>), Регистърът на академичния състав в Република България на НАЦИД (https://nacid.bg/bg/register_RAS), Българската национална библиография (<http://www.nationallibrary.bg/www/онлайн-ресурси/българска-национална-библиография>), националният виртуален каталог COBISS (<https://bg.cobiss.net>), сводният каталог НАБИС (<http://unicat.nalis.bg>). За разширеното библиографско търсене бяха използвани Books-in-Print – Национален регистър на издаваните книги в България (<http://booksinprint.bg>), НАБИС – Репозиториум (<http://digitalib.nalis.bg/xmlui>), BPOS – Български портал за отворена наука (<https://bpos.bg>), CEEOL – Central and Eastern European Online Library (<https://www.ceeol.com>), Google Scholar (<https://scholar.google.com>).

Методика на библиографията

Методологичната теза, с която се работи, е за осмисляне на библиографията като кумулативна книга на кондензираното знание за дадена област от живота и като медиатор в обществото на знанието. Тази теза за библиографията като медия е теоретизирана в две научни статии на съставителя – „Търсещият човек: репутацията на библиографската култура“ (№2094) и „Библиографията като медия“ (№2086).

Настоящата библиография е създадена при съобразяване с две ключови обстоятелства – невъзможният отдалечен достъп до публикуваните преди 2004–2005 г. трудове на хартиен носител и интернет революцията в публикуването и четенето на научни публикации с отворен достъп в годините след това. Всяка библиографска единица е описвана с грижа към новото поколение потребители, изискващи точни метаданни, релевантни на инструментите за търсене, пряк достъп до оригиналните публикации и стандартизирани формати за тяхното цитиране.

Принципите на създаване на библиографията са съгласувани с документа „Международни принципи на каталогизацията“¹⁹. Одобрените от професионалната общност принципи унифицират номиналната информация в съвременните библиографии и други набори от данни и гарантират единен подход към описанието и предметизирането на всички видове източници и ресурси.

И в този документ е заявено, че най-важният принцип при създаването на библиография е „Удобство за потребителя“. Това задължава библиографа да работи „с мисъл за потребителя“ – да предоставя прецизни и разбираеми библиографски описания и да ги форматира в подходящ за намиране и използване вид.

Съгласно принципа „Представяне“, библиографското описание в настоящата библиография представя метаданните на сборниците, монографиите и статиите така, както са в оригинала.

¹⁹ Изложение на Международните принципи на каталогизацията от Секцията по каталогизация на ИФЛА и Срещите на експертите по Международни правила за каталогизация: Издание от 2016 г., с минимални поправки от 2017 г. от Agnese Galeffi (председател), Maria Violeta Bertolini, Robert L. Bothmann, Elena Escolano Rodriguez, Dorothy McGarry. В: ББИА онлайн, 2022, №2, с. 25-27. Ориг. достъпен на: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/icp/2009-bg.pdf>

Формата на заглавието и подзаглавието на отделната библиографска единица също се основават на формата, с която се появяват при първо публикуване. Ако това не е възможно, се възприема формата, оповестена в официални библиографски системи (преди всичко в националната библиография на държавата). Всяка повторна публикация на същото произведение е присъединена към първата, без да получава друг уникален номер.

Формата на името на лицата с авторска отговорност (автори, съставители, редактори, преводачи, рецензенти) е фиксирана по начина, по който лицето е предпочело да се изписва в конкретната публикация. Когато допускаме, че това лице може да бъде търсено като автор по автентичната (официалната) фамилия, препратките в „Индекс на имената“ от по-малко известното към популярното име са задължителни. Препратки от име към име са правени в още два случая – когато лицето публикува под различно авторско име в различни периоди от живота си (след смяна на фамилията или легитимиране с двойна фамилия с тире) и когато авторското име варира в различна транслитерация в чуждоезични публикации.

Съгласно принципа „Съвместимост“ библиографските описания на ресурсите са съставени по международно признат стандарт и това за България е ISBD 2012 Международен стандарт за библиографско описание: консолидирано издание²⁰. Азбучното подреждане е извършено съгласно БДС 12691-75 Правила за азбучно нареждане на описания на печатни произведения. Цитирането на източниците в текстовата част следва националния стандарт БДС ISO 690:2021 Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни ресурси. Тази технологична дисциплина е важна с оглед на изискването за отворен достъп до публикуваните библиографии, свързан с изискванията за съвместимост с аналогични бази данни и за точно повторно използване на библиографската информация²¹.

В съответствие с другите два принципа от „Международни принципи на каталогизацията“ – „Отвореност“ и „Достъпност“, които насърчават прозрачността и отворения достъп на библиографските данни и достъпността на функционалностите на системата за търсене, издателят на настоящата библиография гарантира и нейното онлайн публикуване.

Структура и форматиране на библиографията

Библиографският корпус организира печатните и електронните ресурси в три публикационни формата – (1) сборници, (2) колективни и персонални монографии и (3) студии и статии в периодични издания и сборници.

²⁰ISBD 2011 Международен стандарт за библиографско описание. Консолидирано издание. София: Българска библиотечно-информационна асоциация, 2012. 282 с. Available from: <https://www.lib.bg/consult/Полезни-документи/Документи-на-ИФЛА/Стандарти/63-ISBD-Международен-стандарт-за-библиографско-описание-Консолидирано-издание,-2012>. Ориг.: ISBD 2011 International standard bibliographic description. Recommended by the ISBD Review Group; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section: Consolidated ed. Berlin; München: De Gruyter Saur, 2011. Available from: <https://www.ifla.org/publications/ifla-series-on-bibliographic-control-44?og=8708>

²¹ Същите стандарти са референтни на: Изисквания за приемане и оформяне на ръкописите за Годишника на ФЖМК. В: Софийски университет: Факултет по журналистика и масова комуникация: Годишник на ФЖМК и публикации на преподаватели, 2022. Available from: <https://fjmc.uni-sofia.bg/science/annual>

Подреждането на библиографията следва хронологично-форматно-азбучен принцип. Общият ред на библиографския корпус е хронологичен – по година на публикуването. В рамките на всяка година са обособени три сектора, според издателския формат на публикацията (сектор „Сборници“, сектор „Монографии“, сектор „Студии и статии“). Библиографските единици във всеки форматен сектор следват строг азбучен ред – подредени са първо на кирилица, след тях на латиница.

Доколкото е възможно, за всяка описана библиографска позиция са дадени пълни библиографски данни. Повечето публикации са издирени и описани *de visu*.

Форматът на представените метаданни следва стандартизираните библиографски операции.

Всяка книга се представя с данни за автор (автори), заглавие, място на издаване (град), издателство, година на издаване, обем (общ брой страници) и международен стандартен номер ISBN.

При колективните издания (сборниците и колективните монографии) се съобщава и името на техния съставител, научен редактор и рецензент, в случай, че е обявен в зоната за авторска отговорност в самото издание. Тези данни са ограничени, тъй като много често липсват и в официалните бази данни за библиографска информация.

Студиите и статиите са описани аналитично с пълни метаданни и с проверим обем – с номерата на начална и крайна страница при физическите издания и с DOI или точен уеб адрес при онлайн изданията.

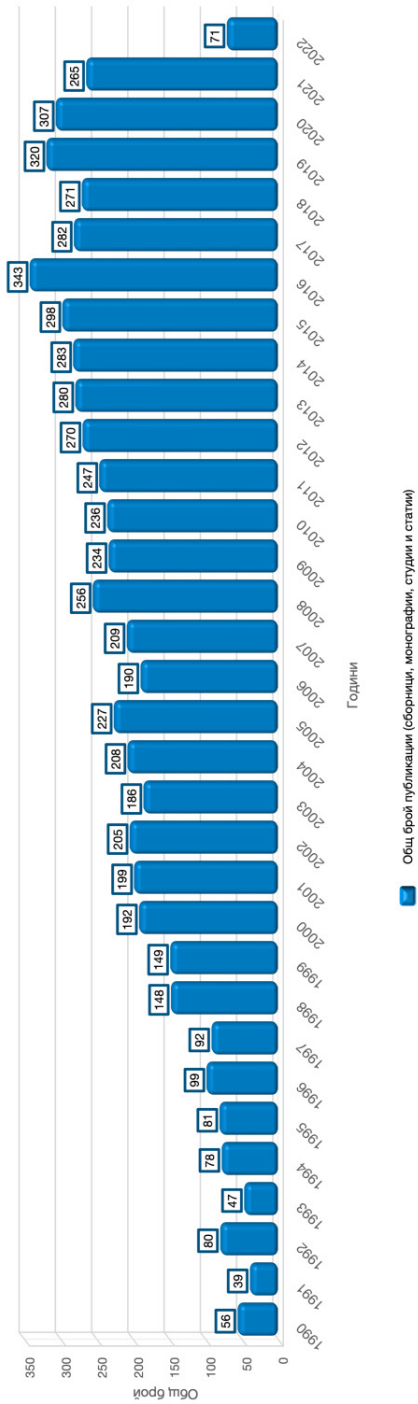
Количествени характеристики

Рекапитулацията от библиографското проучване за приноса на нашите учени по журналистика, медии и комуникации в периода 1990–2022 г. дава следната количествена картина:

- Корпусът съдържа общо 6480 библиографски единици, обособени за всяка година в три публикационни формата (сборници, монографии, студии и статии). От тях 5917 са на кирилица, 563 са на латиница.
- Общият брой на сборниците е 579 (542 на кирилица, 37 на латиница).
- Общият брой на монографиите е 1225 (1196 на кирилица, 29 на латиница).
- Общият брой на студиите и статиите е 4676 (4179 на кирилица, 497 на латиница).
- Общият брой на имената с авторска отговорност е 2629 (2372 на кирилица, 257 на латиница).
- Общият брой на периодичните издания, които са дали трибуна за студии и статии в областта, е 394 (282 на кирилица, 112 на латиница).
- Общият брой на предметните рубрики в съдържателния обхват на библиографията е 2245 (1806 на кирилица, 439 на латиница).

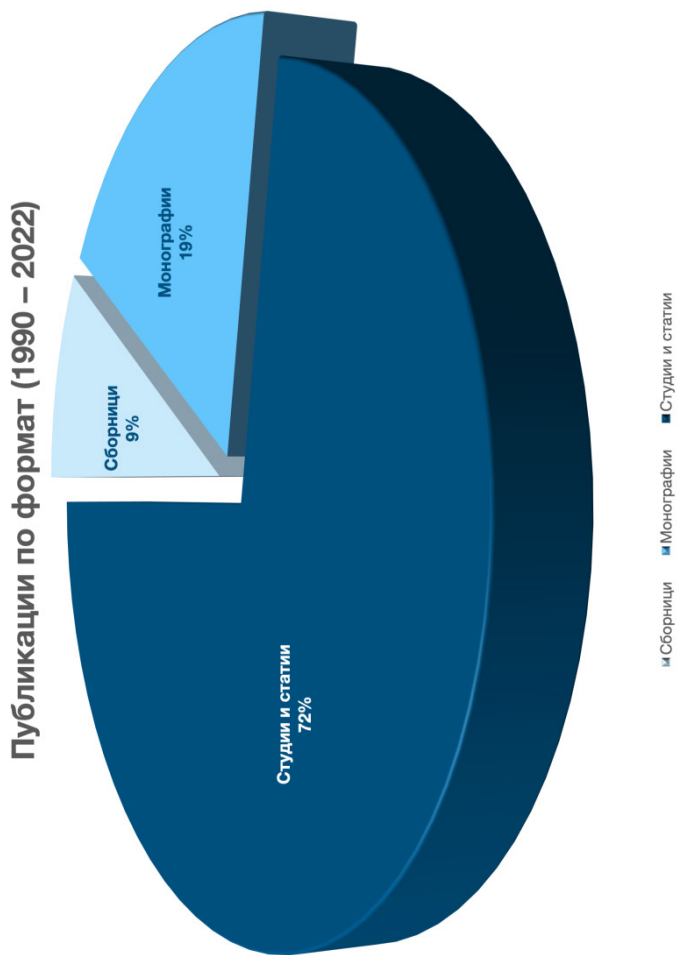
Очертаната рекапитулация е представена на диаграмите.

Публикации (1990 – 2022)

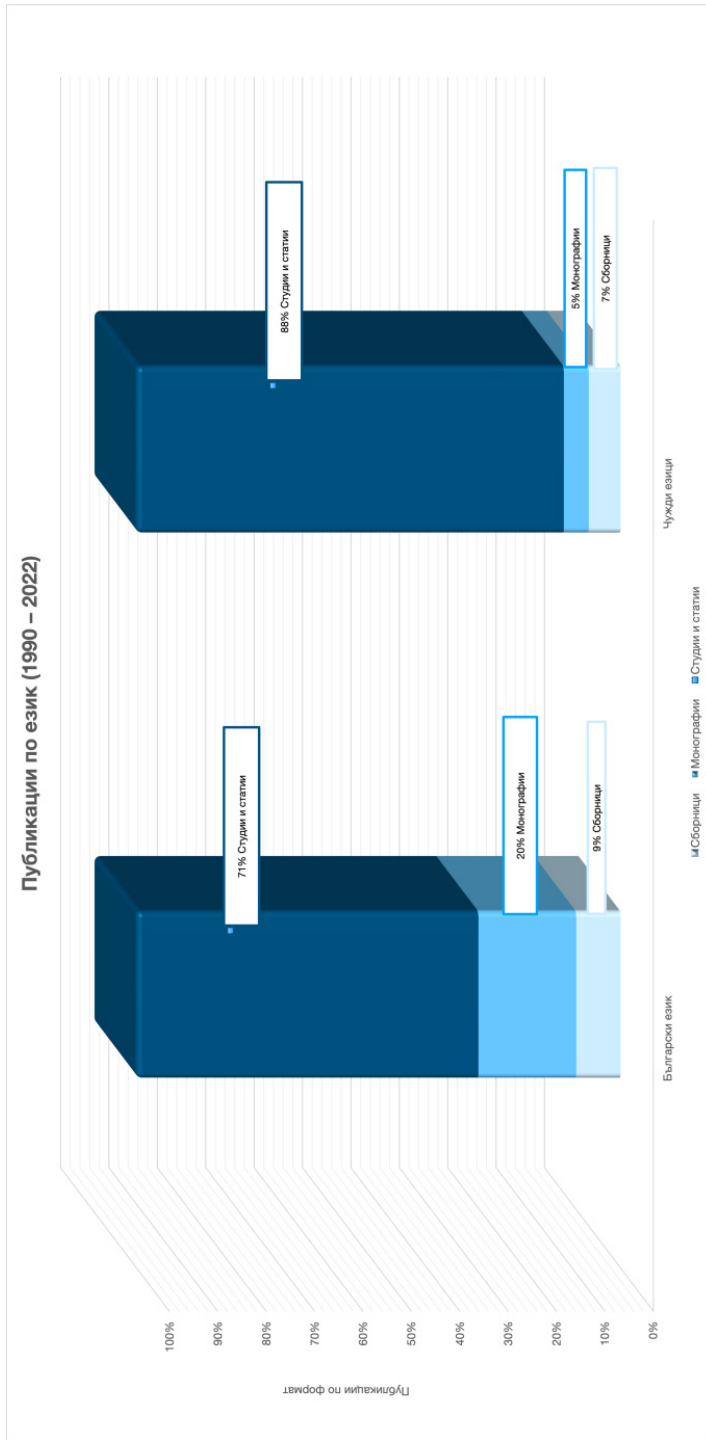

* Последните три години (2020–2022) са белязани от пандемията от COVID-19.
 ** Юбилейната 2022 г. е непълна и обхваща само първите четири месеца.

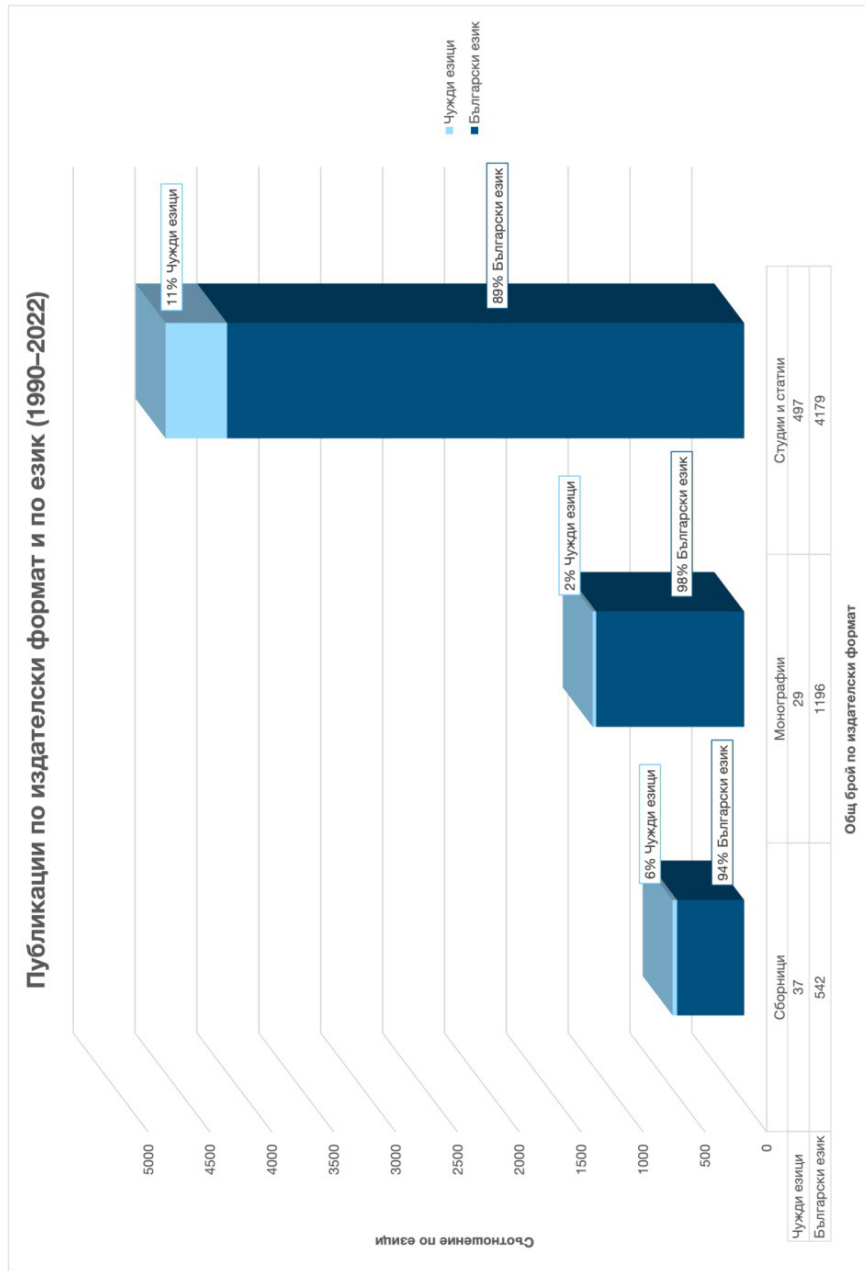
Фиг. 2. Общ брой публикации по години (1990–2022)

Фиг. 3. Съотношение на общия брой публикации по издателски формат (сборници, монографии, студии и статии)

Фиг. 4. Съотношение на общия брой публикации по език (на български език и на чужди езици)

Фиг. 5. Съотношение на брой публикации по издателски формат и по език

Научен апарат

Системата от показалци (индекси) към библиографския корпус е задължително условие за осъществяване на комуникационната функция на този вид издания. Те осигуряват „интериорната“ обратна връзка при информационното търсене в ракурси, различни от хронологичния. На потребителите на настоящата библиография сме предоставили три индекса – на имената, на периодичните издания и на предметните полета.

Индексът на имената обхваща лицата с авторска отговорност във всяко библиографско описание. Общият им брой е 2629 – 2372 на кирилица и 257 на латиница. Подредени са строго азбучно в инверсираните си форми. Експонирани са седем функции на имената, шест от които са различни от позицията на основен автор. Номерата на библиографските описания са издредени срещу името в последователност, съответстваща на степента на отговорност в конкретния информационен ресурс като се предхождат от обозначение за съответната функция:

1. автор
2. автор на предговор (предг.)
3. преводач (прев., transl.)
4. съставител (състав., comp., Hrsg.)
5. редактор (ред., ed., dir.)
6. рецензент (рец.)
7. за него/нея

Работата с индекса на имената е координирана в двете си лексикални части (кирилица и латиница) чрез система от препратки. Препратките в кирилицата са три вида: от стара (неактуална) форма на името към познатата (предпочитаната) форма в различни периоди от публикационната му дейност; от официалната форма на името на кирилица към формата му на руски език; от името на кирилица към формата му на латиница. Препратките в латиницата са два вида: от рядко срещаната латинизирана форма на името към популярната (коректно транслитерирана) форма на името; от старо (неактуално) име към актуалното (предпочитаното) авторско име на латиница в различни периоди от публикационната му дейност.

Индексът на периодичните издания обхваща всички периодични издания, които са дали трибуна за студии и статии в тематичния обхват на библиографията. Общият им брой е 394 – 282 на кирилица и 112 на латиница. Заглавията са с пълни библиографски данни по регистрацията в системата ISSN и съгласно промените в заглавни и подзаглавни данни, проследени от националния каталог COBISS. Открито се т.нар. ядрени научни списания на нашето направление:

- Годишник на Софийския университет Св. Климент Охридски, Факултет по журналистика и масова комуникация
- Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: онлайн издание за изследвания, анализи, критика
- Медии и език
- Медиалог

- Медии и обществени комуникации
- Медии и комуникации на 21. век
- Реторика и комуникации
- Годишник на Департамент Масови комуникации на НБУ

Индексът на периодичните издания дава особено важна оптика, тъй като позволява да се установят водещи или особено влиятелни центрове на издателска дейност в България в периода 1990–2022 г. не само по проблеми на журналистиката, а и в интердисциплинарното поле на комуникациите и медиите.

Предметният индекс реферира към съдържателните аспекти на библиографията. Чрез него е направен аналитичен разрез на темите на публикациите. Структуриран е в рубрики и подрубрики. Общият брой на експонираните ключови думи и словосъчетания е 2245 – 1806 на кирилица и 439 на латиница. Препратките в предметния индекс са три вида: от кирилизирано наименование на търговска марка към оригиналната му форма, от абревиатура към разгърнатото ѝ изписване и кръстосани препратки между паралелно утвърдили се в транскрипция и в оригинал чуждици.

Предметният индекс изведе както важни ретроспективни факти, така и проблеми в терминологията на нашите научни дисциплини. В ретроспекция, например, вече може да се констатира коя е първата публикация или кой е първият автор в България по дадена тема или проблем след 1990 г. Можем да установим и кои ключови думи имат най-голямо публикационно покритие, респективно – кои научни обекти са разработвани с най-интензивен интерес от българските учени. Най-представителните предметни рубрики на кирилица са: журналистика, медии, комуникация, общуване, връзки с обществеността, телевизия, радио, книга, култура, образ, информация, социални мрежи. Водещите предметни рубрики на латиница са: PR, media и communication. По отношение на термините в заглавните и подзаглавните данни на публикациите се очертаха два проблема: граматичен и семантичен дисонанс (напр. комуникативен – комуникационен; комуникация – комуникиране; четивен – читателски) и лексикални дублети и деривати при русизми и англицизми (напр. средства за масово осведомяване – средства за масова информация – средства за масова комуникация – масмедии – медии; PR – ПР – пиар – пбблик рилейшънс – връзки с обществеността; периодика – периодичен печат – периодични издания; печат – преса – печатна преса; интеркултурен – междукултурен; социални медии – социални мрежи; медиа – медия; крос-медия – кросмедия; веб-сайт – уебсайт – уеб сайт; бранд – бранд; мърчандайзинг – мърчъндайзинг и др.).

Предметният индекс всъщност беше най-трудната част от работата върху интерактивността на корпуса, но решението да бъде създаден беше акт на осъзната отговорност. Защото, както обяснява още през 1948 г. академичният библиограф Е. Файдел, съдържанието на трудовете се разкрива най-успешно чрез предметните ключове, които следва да се признаят за задължителни за научните библиографии²². Аналитичният перископ в настоящото издание, какъвто е предметният индекс,

²² Файдел, Э. П. О работе над библиографией трудов ученых. В: Труды Библиотеки АН СССР. Москва-Ленинград, 1948, с. 77.

действително дава добавена информационна стойност към отчета на приносите ни като учени пред нашите колеги, пред нашите студенти и пред нашите работодатели.

Заключение

С удовлетворение можем да кажем, че в резултат на приложения библиографски подход разполагаме с представителен фонд от „Публикации на българската наука за медиите и комуникациите“. И тук е мястото да припомним научните задачи при създаването на тематична научна библиография: 1) популяризиране на постиженията на националната наука, 3) създаване на информационна база за изучаване на историята на отделните научни дисциплини, 3) организиране на функционална съвкупност от метаданни за отделна академична специалност, моделираща периметъра ѝ от преки компетенции, ядрените ѝ издателства и списания и мрежата на научните ѝ комуникации, 4) съхраняване на образите на доайените в дадена научна парадигма и на техните ученици, развиващи или възстановяващи научните школи за следващите поколения.

Силно се надяваме, че предложената библиография ще стимулира „облачните“ изследователски клъстери по интереси и школите-инкубатори на перспективна наука.

Присъствието в нея на автори от различни поколения студенти, докторанти, доценти и професори доказва, че концепцията за функциите на журналистическото образование се модернизирва и разширява основно чрез приемствеността. Днес тя включва, от една страна, създаването на необходимите за абсолвентите условия да използват полученото в университета знание и да го превърнат в социални действия. Квалифицира ги за ролята им на медиатори на публичността, които да обслужват с рационална и емоционална информация, да поддържат информационното равновесие на гражданите, стимулира ги да разпознават и собствените си информационни и комуникационни проблеми. От друга страна, „публикационно брандираното“ висше образование и аудиторното общуване със световно разпознаваеми учени провокира самите обучавани да вземат активно участие в научното осмисляне на света на медиите и комуникациите и лично да участват в създаването на ново научно съдържание. Достъпът до кумулативна библиография по изучаваната наука може да им открие хоризонти и за научно базирани бизнес проекти, включително за курирани информационни услуги за студенти, дипломанти, докторанти, изследователи, научни ръководители, рецензенти, редактори, журналисти и лица от мениджмънта на науката и висшето образование.

Това са само част от очакваните ползи от достъпа до „публикуваната памет“ на науката за медиите и комуникациите в България за изминалите 32 демократични години.

Благодарности

В своя окончателен вид изданието „Медии и комуникации: Научна библиография 1990–2022“ не би било възможно без сътрудничеството на завеждащия филиалната библиотека „Журналистика и масова комуникация“ Велина Пешева и на младите учени и докторанти по издателска дейност и публикационни изследвания във

факултета – д-р Виктория Бисерова, д-р Петър Величков, Валентина Стоева, Ваня Стоянова и Спаска Тарандова. Изразяваме им нашата благодарност за помощта в попълването и верифицирането на данните и в генерирането на индексите към библиографския корпус. Дължим благодарност и на Фонд „Научни изследвания“ към Министерството на образованието и науката за финансовата подкрепа по договор № КП-06-НПЗ/56 от 22.11.2021 г. от конкурса „Българска научна периодика – 2022 г.“.